

Rudolf Steiner og Ita Wegman i Norden

Sissel Jenseth

”Antroposofien i Norden – Fem land i samarbeide” utkom 2008. Da var det 100 år siden Rudolf Steiner første gang besøkte de nordiske landene. Boken viser hvordan antroposofisk kulturarbeid har utviklet seg gjennom samarbeide over landegrensene. De nordiske sommerstevner ble en viktig inspirasjonskilde for det som skulle realiseres i praksis innenfor steinerskoler, helsepedagogiske hjem, jordbruk, arkitektur og kunstneriske virksomheter. Samarbeidet ble særlig forsterket mot slutten av 1940-tallet. Da begynte en lang rekke av nordiske sommerstevner – det første i 1949. Arrangementet i Goetheanum 2015 vil skje 66 år senere.

”Antroposofien i Norden” er utgitt på Antropos med Oddvar Granly og Oskar Borgman Hansen som redaktører. Kapitlene i boken er: Nordiska antroposofiska sommarmöten; Kronologisk oversikt over sommerstevnene; Rudolf Steiner og Norden herunder: Steiners i Sverige, Danmark, Norge og Finland, samt Antroposofins väg på Island; 30 år Nordiskt waldorfläromöte - en krönika; Biodynamisk odling - en kulturgärning för liv; Utviklingen av antroposofisk helsepedagogikk og medisin i Norden; Fra det nordiske bidrag til utvikling av arkitektoniske og sosiale former; Från vaner och aser till den eteriske Kristus - ett försök att förstå vart världen är på väg;

Rudolf Steiner og Marie von Sivers foran Gol Stavkirke på Norsk Folkemuseum på Bygdøy. Foto: Ole Reitan.

Rudolf Steiner i Norge 1908.

Foto: Ole Reitan

Kronologisk oversikt over Steiners foredrag i Norden. Artikkelforfattere er Göran Fant, Oskar Borgman Hansen, Terje Christensen, Esa Ristilä, Guðjón Árnason, Guðfinnur Jakobsson, Bengt Ulin, Berit Löfström, Bente Edlund, Arne Enge, Morten Gunge og Frans Carlgren.

Rudolf Steiners første foredragsbesøk i Norden skjedde fra 28. mars til 8. april 1908. Han holdt 20 foredrag i 7 byer i Sverige, Norge og Danmark. Dette var den første av 13 Norden-reiser frem til 1923.

Rudolf Steiner i Danmark

I 1908 kom Rudolf Steiner på sin første foredragsreise til Skandinavia. D. 28. marts holdt han sine to første foredrag i Lund. Fra d. 29. marts til d. 6. april holdt han nu yderligere 15 foredrag i Malmö, Lund, Stockholm, Uppsala, Stockholm, Oslo og Göteborg. D. 7. og 8. april holdt han sine tre første foredrag i København. Det offentlige foredrag havde som titel «Theosophie, Religion und Wissenschaft», og Berlingske Tidende bragte et referat af foredraget: ”I Koncertpalæet talte den tyske Teosof Dr. Rudolp Steiner, en yngre, ekstatisk mørk Herre, i Tirsdags om denne stærke og voksende aandelige Bevægelse: Tiden er splittet. Videnskaben drager til sin Side, Religionen til sin. Følgen er en Spaltning i Samtidens Sind. De fleste moderne Mennesker er enten afstumpede, uden dybere Interesse eller usikre og fulde af Angst.

Videnskaben har udført et uhyre og betydningsfuldt Arbejde, men den lukker altfor ofte Øjnene til for det, som ikke fysisk lader sig maale og konstatere. Overfor den stiller vi vor Vished, de Indviedes aandelige Oplevelser. Det er Fablen om igen med den Blindfødte, som benægter Lyset og Farverne og Glansen, fordi han ikke har set det selv. Men Lægen opererer ham og se — Lyset og Farverne og Glansen vælder ham i Møde.

Videnskaben har genialt opdaget for os Solsystemer og den uhyre Verden, ja, den Kant-Laplace Teori viser os Verdens Tilblivelse. Men naar den anbringer Olieaaben i Glasset og naar en Naal svirrer den rundt og saaledes viser Verdenernes Opstaaen og Kredsen om hverandre, saa glemmer den Haanden, som snurrer Naalen rundt. Med et Paradox kunde man sige, at Videnskaben, Aanden, konstaterer, undersøger, husker alt — og glemmer bare sig selv. [...]”

Rudolf Steiner i Norge

7.-21. juli 1908 var det bare Norge som Rudolf Steiner gjestet. Et enkelt foredrag var henlagt til en av øyene i Oslofjorden ellers fant samtlige sted på Nordstrand middelskole. I et senere nummer av Teosofisk Tidsskrift har Richard Eriksen adskillig å berette både om og omkring foredragene: [...] «i denne skjønne Egn med dens herlige Luft, dens duftende Granholter og dens stemningsfulde Landskaber – opfyldte af en række mægtige Udsigtpunkter over Kristianiafjorden med dens vakre Øer – havde der samlet sig en hel liden international teosofisk Sommerkoloni. Det var ikke bare de tre skandinaviske Lande, som var repræsenteret; men i Dr. Steiners Fodspor fulgte adskillige Udlændinge, som havde lært hans enestående Egenskaber

som åndelig Lærer at kjende, og tilslut viste det sig, at ikke mindre end ni Nationaliteter var repræsenteret i Doktorens Tilhørerskare.»

Foruten Eriksen omtalt den russiske kunstner Margarita Woloschin begivenheten i hennes erindringsbok Die grüne Schlange: «En gang skulle foredraget finne sted på en øy. Det traff seg da slik, at jeg sammen med ham og frøken von Sivers krysset fjorden. Et barn satt ved åren. Det slo meg at Rudolf Steiners ansikt i det klare lyset var ganske anderledes enn den natur han var omgitt av. Jeg måtte tenke på kull og diamant. Derimot var ansiktet til frøken von Sivers i dets paradisiske blomstring vevet av de reneste elementer i naturen omkring; solens gull, himmelens og vannenes blå, sartheten til den nordiske rose som hun just holdt i hånden, alt fant man igjen, føyet sammen til en kvinnelig skjønnhet. Alltid når jeg så disse to menneskene ved siden av hinannen hadde jeg følelsen av at to helt forskjellige verdener møttes i denne tveklang. (...)

Jeg hadde behov for å få en samtale med Rudolf Steiner igjen. Det levde mangt et spørsmål i meg. Først og fremst ventet jeg av Steiner å få videre anvisninger for meditasjonen. Men først ville jeg høre hva han ville si meg.

Klokken 12 var jeg i «det hvite hus» hvor dr. Steiner bodde. Han førte meg ut på verandaen, hvorfra man mellom furutrærne så den solbelyste fjorden. «De setter vel pris på å sitte her?» spurte han. «Hvordan liker De Dem her?» Jeg sa hvor begeistret jeg var for denne natur. Han: «Her kan man ennå, især mot aftenen, se de gamle gudenes skikkelser, her skremmes de ikke bort av de materialistiske mennesketankene og teknikken!...» »

Rudolf Steiner i Sverige

I Sverige møter Rudolf Steiner signaturen Huglek i Aftonbladet (9.6.1913): «I en liten salong på Strand Hôtel träffa vi den berømde tyske vetenskapsmannen, dr Steiner, som allmänt kallas antroposofernas ledare.

Han tycks vara omkring femtio år, mörk, med markerade drag och själfulla, bruna ögon. Rösten är välljudande och talet understrykes då och då av en energisk handrörelse.

«Orsaken till mitt utträde ur teosofiska samfundet! Det enkla skälet att jag alltid intagit en självständig ställning. Det är icke längre sedan än år 1901 som jag kom att sluta mig till teosoferna. Orsaken till detta var, att jag detta år utgav ett arbete om mystiken, vilket kom de ledande inom teosofien på tanken, att mina idéer kunde förenas med deras i gemensamt arbete.

Sedan jag blivit medlem av samfundet kom jag dock allt mer och mer till insikt om, att jag icke passade där. Jag arbetar på vetenskaplig grund, och det är mig omöjligt att betrakta vad som sker inom sällskapet ur vetenskaplig synpunkt. Det blev naturligtvis konflikter, och då jag icke ville uppgiva min självständighet och underkasta mig sådant, som jag icke trodde på, blev jag som kättare utstött ur samfundet. Detta skedde i början av detta år. Det har talats mycket om detta mitt utträde, många falska utläggningar ha gjorts, men sanningen är i detta fall den förklaring jag nu givit. Teosoferna tåla ingen självständig mening, fast de påstå, att så är förhållandet – underkastelse eller kättarens lott. Så var det ju också förr inom kyrkan», tillägger dr Steiner med ett litet leende. «Det antroposofiska samfundets

Ita Wegman på Island 1936. Ita Wegman Institut, Arlesheim, Sveits.

verksamhet?» «Det är en korporation, som arbetar helt och hållet på vetenskaplig grund och som ej fäster avseende vid tron på en hel del fastslagna trosartiklar»

Rudolf Steiners i Finland

Fastän de finländska antroposoferna träffade Rudolf Steiner, är det få som har beskrivit sitt möte med honom i Helsingfors 1912. Men författaren Kersti Bergroth beskriver i sin bok Löytöretki sitt möte med Steiner: «Under hela mitt liv har minnet av denna stund varit som ett andligt centrum för mig, från vilket allt fler nya intryck har strömmat.» (fritt översatt). Rudolf Steiner tog emot Kersti Bergroth i sin ateljé i Dornach. «Allt i ateljén var enkelt och återhållsamt», Kersti Bergroth skulle ha velat säga anspråkslöst, «men Steiners imponerande personlighet tillåter inte ett sådant ord.»

«Jag bär som ett dyrbart minne för livet, att jag har fått diskutera med en sådan människa, som jag anser vara en stor givare av utvecklingsimpulser, en av vår tids viktigaste tänkare... Jag förmådde inte ställa några riktiga frågor», berättade Kersti Bergroth om sitt möte med Rudolf Steiner och fortsatte: «Jag var Parsifal, der reine Thor. Men Rudolf Steiner kan besvara oställda frågor med några sakliga fraser, som jag igen och igen under mina studier har begrundat.»

Ita Wegman på Island

Sesselja Hreindís Sigmundsdóttir åker till Stuttgart och sen vidare till Schweiz och får praktikplats hos Ita Wegman på Sonnenhof. Sesselja är där med flera markanta personligheter från olika länder, och Wegman råder dem till att grunda egna initiativ på orter de känner sig förbundna med, så Sesselja åker till Island på våren 1930 och grundar första läkepedagogiska hemmet i Norden, Sólheimar. Det första utanför Tyskland/Schweiz. Ur ekonomisk synpunkt har man ansett att Island och Irland är de fattigaste länderna i Europa i modern tid fram till andra världskriget. Omständigheterna är klart mycket svåra; en 28-årig kvinna börjar arbeta med utvecklingsstörda barn på en avlägsen gård. Inget annat arbete med utvecklingsstörda är då igång på Island. Man vet inte så hemskt mycket om hur det hela har utvecklat sig. Rudolf Steiner kom aldrig till Island, men Ita Wegman kom på besök till Sólheimar 1936. Sesselja bygger upp Sólheimar med ringa yttre medel, en stark inre glöd och hjälp av medarbetare från kontinenten. De flydde eller blev satta i fängelse av briterne när de ockuperade Island 1940.

*Antroposofien i Norden - Fem land i samarbeide
Oddvar Granly, red.*

Antropos, ISBN-13 9788279400714

Nordens oppgave

Oskar Borgman Hansen

Hentet fra boken "Antroposofien i Norden"

Dornach: Da bygningen under opførelsen i efteråret 1914 er kommet så vidt, at salen kan betrædes og betragtes i de endelige former i store træk, er Verdenskrigen brudt ud. Til de medarbejdere, som nu beundrer salen, da stilladser er fjernede, holder Rudolf Steiner en række foredrag, hvor han gør opmærksom på, at de fornemmelser, som man må få ved betragtningen af de enkelte kapitæler, svarer til de fornemmelser, man får ved fordybelsen i de enkelte nationaliteter. Han kalder bygningen for menneskehedens bygning. [...]

«Lad os gå til Sverige: De måtte tage kapitælen på den anden søjle fra vest og anskue den gennem den femte søjles kapitæl.

Lat os gå til Norge: her måtte vi tage den fjerde søjle og se på den gennem femte søjles kapitæl.

Vi måtte altså ligesom lægge disse kapitæler over hinanden, så ville vi i det, som vi fornemmer ved at lægge dem over hinanden på den måde have det samme fornemmelsesudtryk for den danske, svenske og norske kultur, som vi ved at betragte de enkelte kapitæler har det for den italiensk-spanske, franske, britiske, mellemeuropæiske kultur.» (24.10.1914, GA 287).

Det anførte sted er vist det eneste, hvor Rudolf Steiner så klart har stillet den svenske, den danske og den norske kultur ved siden af hinanden.

Men det må siges at være vanskeligt at praktisere den stillede opgave. Det forudsætter en skoling af fornemmelsesevnen. En hjælp for arbejdet med disse ting har vi i Rudolf Steiners omtale af de fornemmelser, vi kan have ved at betragte kapitælerne. Han sætter dem i forhold til sjæleleddene, som de omtales i en antroposofisk psykologi: over for den anden kapitæl fornemmer vi som over for fornemmelsessjælen, over for den tredje som over for forstands- og gemytsjælen, og over for den fjerde som over for bevidsthedssjælen, medens den femte kapitæls tegn bringer os til fornemmelsen af jeget. Oversat bliver det da til, at den svenske kultur består i jegets arbejde i fornemmelsessjælen, den danske i jegets arbejde i forstands- og gemytsjælen og den norske i jegets arbejde i bevidsthedssjælen.

Efter foredragene om oplevelse af de arkitektoniske former i Goetheanumbygningen rejste Rudolf Steiner på en kort rejse til Tyskland, og straks efter hjemkomsten holdt han tre foredrag om det finske folk og Kalevala, offentliggjort i «Der Zusammenhang des Menschen mit der elementarischen Welt» (GA 158).

Det kan være overordentlig lærerigt at sammenligne de tre foredrag om det finske folk og Kalevala med de elleve foredrag om De enkelte folkesjæles mission. Så fjernt finnerne står sprogligt fra deres vestlige naboer, der taler germanske sprog, så er de dog alligevel nært beslægtede sjæleligt og kulturelt. Fælles for alle nordboerne er, at deres folkesjæle har bevaret en gammel spiritualitet, og at disse folks udvikling har været sen, og at den gamle spiritualitet netop derfor kan vise sig med stor kraft. Et længere citat fra det tredje foredrag kan belyse sammenhængen:

«Det spørgsmål kan opkastes, hvilken betydning et sådant folk har, som har fuldbyrdet en så eminent mission i løbet af Jordens mission som det store finske folk, og som dog bliver bevaret for den senere tid. Alt det har sin betydning i hele evolutionens fremadskriden, at et sådant folk forbliver, at det ikke forsvinder fra fremadskriden, at et sådant folk forbliver, at det ikke forsvinder fra Jorden, når det har fuldendt sin mission. Som mennesket selv bevarer de tanker, som det har fattet i en bestemt livsalder i levende hukommelse, således må også tidligere folk forblive som en

Klaus Salomaa. Aus der Kalevala, Sotka, suora lintu. Maaailman muodostuminen (1 runo). Kalevala 1. rune, Verdens skabelse: Anden ankom, fagerfuglen, Flyvsk i flugten, fast i tanken, Falddt dens blik blandt havets blånen.

samvittighed, som en hukommelse, der virker levende videre over for det, som sker i en senere tid: som en samvittighed.

Og nu kunne man sige, det, som det finske folk har bevaret, vil være det østlige Europas samvittighed. – Der må komme en tid, hvor en forståelse for evolutionens opgaver må gribe hjerterne, hvor der ud fra det finske folks midte vil komme en opblomstring af Kalevalas idéer, hvor idéerne i dette vidunderlige Kalevalaeos vil blive forstået åndeligt, vil gennemtrænges med de moderne åndsvidenskabelige idéer, hvor det igen vil blive bragt til hele Europas bevidsthed i dets dybde. De europæiske folk har set op til de homeriske eposer. Men Kalevalaeoset strømmede frem af endnu dybere lag af det sjælelige liv. Blot kan man endnu ikke indse dette i dag. Men det vil man kunne, når man på ret vis vil anvende åndsvidenskabens indsigter til forklaring af de åndelige sider af den jordiske udvikling. Et sådant epos som Kalevala kan ikke bevares, hvis ikke det bevares i den levende virkelighed, uden de sjæle, som bor i det legeme, som er beslægtet med Kalevalas skabende kræfter. Det forbliver som levende samvittighed. Det kan virke videre, ved at ikke ordene, men det, som har levet i det selv, lever videre, at der er et centrum, hvorfra det kan stråle ud. Det kommer an på, at det er der, som de tanker, som vi har haft tidligere, er der i en senere livsalder.»